

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

4. oktober 2007*

I sag C-429/05,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af tribunal d'instance de Saintes (Frankrig) ved afgørelse af 16. november 2005, indgået til Domstolen den 2. december 2005, i sagen:

Max Rampion,

Marie-Jeanne Godard, gift Rampion

mod

Franfinance SA,

K par K SAS,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann (refererende dommer), og dommerne A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič og E. Levits,

* Processprog: fransk.

generaladvokat: P. Mengozzi
justitssekretær: kontorchef M.-A. Gaudissart,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 8. februar 2007,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Franfinance SA ved avocat B. Soltner

- den franske regering ved G. de Bergues og R. Loosli-Surrans, som befuldmægtigede

- den tyske regering ved M. Lumma og A. Dittrich, som befuldmægtigede

- den spanske regering ved F. Díez Moreno, som befuldmægtiget

- den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato W. Ferrante

- den østrigske regering ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved A. Aresu og J.-P. Keppenne, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 29. marts 2007,

afsagt følgende

Dom

- ¹ Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 87/102/EØF af 22. december 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987 L 42, s. 48), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/7/EF af 16. februar 1998 (EFT L 101, s. 17, herefter »direktiv 87/102«), navnlig artikel 11 og 14.
- ² Anmodningen er indgivet i forbindelse med en sag mellem Max Rampion og Marie-Jeanne Godard, gift Rampion (herefter »ægteparret Rampion«), på den ene side og selskaberne Franfinance SA (herefter »Franfinance«) og K par K SAS (herefter »K par K«) på den anden side vedrørende en aftale om levering af vinduer og en åbning af kredit til finansiering af denne aftale.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Direktiv 87/102 vedrører indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit.

4 Direktivets artikel 11 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne drager omsorg for, at eksistensen af en kreditaftale ikke på nogen måde berører forbrugers rettigheder i forhold til leverandøren af løsøre eller tjenesteydelser, som han har købt eller erhvervet ved en sådan aftale, i tilfælde hvor løsøret eller tjenesteydelserne ikke leveres eller præsteres eller af andre årsager ikke er i overensstemmelse med aftalen herom.

2. Når

a) forbrugeren med henblik på køb eller erhvervelse af løsøre eller tjenesteydelser indgår en kreditaftale med en anden person end den, som leverer disse, og

- b) der mellem kreditgiveren og leverandøren af løsøret eller af tjenesteydelserne allerede består en aftale, ifølge hvilken kredit til den pågældende leverandørs kunder med henblik på erhvervelse af løsøre eller tjenesteydelser hos den pågældende leverandør alene stilles til rådighed af den pågældende kreditgiver, og

- c) den i litra a) omhandlede forbruger opnår sin kredit i henhold til denne allerede bestående aftale, og

- d) løsøre eller tjenesteydelser, der er omfattet af kreditaftalen, ikke eller kun delvis leveres eller præsteres, eller ikke er i overensstemmelse med leveringsaftalen, og

- e) forbrugeren har taget retsmidler i anvendelse mod leverandøren, men ikke har fået fyldestgjort det krav, som han var berettiget til,

har forbrugeren ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kreditgiveren.

Det overlades til medlemsstaterne at bestemme, i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan tages i anvendelse.

3. Stk. 2 gælder ikke, hvis den pågældende enkelte retshandel vedrører et beløb på under 200 [EUR].«

5 Artikel 14 i direktiv 87/102 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at kreditaftaler ikke indeholder bestemmelser, der til skade for forbrugeren afviger fra de bestemmelser i national lovgivning, der fastsættes til gennemførelse af dette direktiv, eller som svarer hertil.

2. Medlemsstaterne sikrer endvidere, at de bestemmelser, de fastsætter til gennemførelse af dette direktiv, ikke omgås ved den måde, aftalerne udformes, i særdeleshed ved en opdeling af kreditbeløbet på flere aftaler.«

De nationale bestemmelser

6 Artikel L. 311-20 i forbrugerftaleloven bestemmer med hensyn til anvendelsen af artikel 11 i direktiv 87/102, at »når det forudgående tilbud angiver den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, får kredittagers forpligtelser først virkning, når den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, leveres eller præsteres; [...]«.

- 7 I den forbindelse bestemmer samme lovs artikel L. 311-21, at »[i] tilfælde af, at hovedaftalens opfyldelse anfægtes, kan retten, indtil tvisten er afgjort, udsætte kreditaftalens opfyldelse; kreditaftalen ophæves eller annulleres fuldstændigt, når den aftale, i henhold til hvilken den er indgået, selv er blevet retligt ophævet eller annulleret [...]«.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 8 Den 5. september 2003 afgav ægteparret Rampion, som følge af en henvendelse på deres bopæl, en bestilling til K par K på vinduer til en samlet pris på 6 150 EUR. I henhold til denne i den forbindelse indgåede leveringsaftale skulle vinduerne leveres inden for seks til otte uger fra det tidspunkt, hvor der var taget mål af en opmålingstekniker.
- 9 Ifølge den forelæggende ret fremgår det af leveringsaftalen, at handelen finansieres fuldstændigt i form af en kredit ydet af Franfinance.
- 10 Samme dag indgik ægteparret Rampion med Franfinance en aftale om åbning af en kredit på et beløb, hvis maksimum svarede til købsprisen. I tilbuddet om kredit fremgik leverandørens identitet af angivelsen »basiskonto K par K«, men det fremgik ikke, hvilken vare der blev finansieret.
- 11 Den 27. november 2003, da vinduerne blev leveret, konstaterede ægteparret Rampion, at karmene og rammerne var angrebet af parasitter. Arbejdet blev standset, og ægteparret opsagde leveringsaftalen i et brev af 5. januar 2004.

- 12 Da ægteparret Rampion ikke fik svar på deres begæring om ophævelse, anlagde de ved stævninger af 29. oktober og 2. november 2004 sag mod K par K og Franfinance med påstand om, at leveringsaftalen erklæres ugyldig, og at kreditaftalen følgelig ophæves, da leveringsaftalen manglede en præcis angivelse af leveringstidspunktet, hvilket var i strid med forskrifterne i forbrugeraftaleloven.
- 13 Subsidiært gjorde ægteparret Rampion gældende, at leveringsaftalen skulle ophæves, da K par K havde forsømt sin rådgivningspligt, eftersom selskabet havde tilbudt levering og opsætning af vinduerne, selv om rammerne var defekte.
- 14 De sagsøgte i hovedsagen har bl.a. gjort gældende, at der ikke er nogen indbyrdes afhængighed mellem de to aftaler, da den finansierede vare, i modsætning til kravet i forbrugeraftalelovens artikel L. 311-20, ikke er angivet i tilbuddet om kredit. Desuden drejer det sig om åbning af kredit og ikke en kredit, der er knyttet til finansieringen af varen.
- 15 Den forelæggende ret har i forbindelse med sagens behandling af egen drift undersøgt flere anbringender, som støttes på de bestemmelser i forbrugeraftaleloven, som omhandler forbrugerkredit og salg ved henvendelse på bopælen.
- 16 På denne baggrund har tribunal d'instance de Saintes besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal [...] artikel 11 og 14 i [...] direktiv 87/102/EØF [...] fortolkes således, at de giver [den nationale retsinstans] mulighed for at anvende reglerne om indbyrdes

afhængighed mellem kreditaftalen og aftalen om levering af varer eller tjenesteydelser, der finansieres med denne kredit, når kreditaftalen ikke nævner den vare, der skal finansieres, eller er indgået i form af åbning af en kredit uden angivelse af den vare, der skal finansieres?

- 2) Har direktiv 87/102/EØF [...] et formål, der går videre end den blotte beskyttelse af forbrugerne og omfatter markedets organisation, hvilket giver den nationale retsinstans mulighed for af egen drift at anvende de bestemmelser, der følger heraf?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

Formaliteten

- ¹⁷ Franfinance har for det første gjort gældende, at det ikke tilkommer Domstolen at tage stilling til det første spørgsmål, da det reelt blot vedrører anvendelsen af bestemmelser i national ret om betingelser for indgåelse af aftaler om bunden kredit. Direktiv 87/102 indeholder alene en minimumsharmonisering, og direktivets artikel 11 overlader det til medlemsstaterne at bestemme, bl.a. på hvilke betingelser forbrugeren kan tage retsmidler i anvendelse mod leverandøren.

- 18 I den forbindelse må det tiltrædes, at direktiv 87/102, der i medfør af artikel 15 samt 25. betragtning til direktivet ikke er til hinder for, at medlemsstaterne med henblik på beskyttelse af forbrugeren opretholder eller vedtager mere vidtgående bestemmelser, blot indeholder en minimumsharmonisering af nationale bestemmelser vedrørende forbrugerkredit.
- 19 Imidlertid vedrører det første spørgsmål udtrykkeligt en fortolkning af direktivets artikel 11, og det er ubestridt, at denne artikel er gennemført i fransk ret, bl.a. ved forbrugeraftalelovens artikel L. 311-20 og L. 311-21, der under bestemte betingelser gør det muligt for kredittageren at udsætte opfyldelsen af kreditaftalen eller at ophæve eller annullere den.
- 20 Spørgsmålet i den foreliggende sag er dog om, og i givet fald i hvilket omfang, forbrugers ret til at tage retsmidler i anvendelse over for kreditgiveren i artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 kan undergives andre betingelser i henhold til national lovgivning end de i denne bestemmelse opregnede, hvilket henhører under den materielle bedømmelse af det første spørgsmål. Tilføjelsen af yderligere betingelser indebærer nemlig en risiko for, at de nationale bestemmelser ligger under det i direktivet harmoniserede beskyttelsesniveau, og kan allerede derfor ikke opfattes som henhørende under national ret alene.
- 21 For det andet er Franfinance af den opfattelse, at Domstolen har så meget desto mindre kompetence til at tage stilling til dette spørgsmål, da den forelæggende rets virkelige hensigt ikke er at sikre, at kredittagerne i hovedsagen er i besiddelse af effektive retsmidler over for kreditgiveren som omhandlet i artikel 11 i direktiv 87/102, men at få fastslået, at der er en indbyrdes afhængighed mellem de omhandlede aftaler med helt andre hensigter. Den forelæggende ret ønsker i realiteten, at Domstolen anvender rent franske bestemmelser af en anden beskaffenhed og med et andet formål, da de ikke vedrører denne ret til at tage retsmidler i anvendelse, men fastsætter, at kreditgiveren automatisk mister sin ret til renter, hvis bestemte oplysninger vedrørende denne indbyrdes afhængighed ikke fremgår af tilbuddet om kredit.

- 22 Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har for så vidt angår muligheden for at realitetsbehandle de præjudicielle spørgsmål eller Domstolens kompetence til at besvare dem taget et forbehold, da den forelæggende ret ikke præcist har anført årsagen til, at en besvarelse er nødvendig for retten med henblik på at afgøre tvisten i hovedsagen.
- 23 I den forbindelse bemærkes, at de spørgsmål om en fortolkning af fællesskabsretten, som den nationale retsinstans har stillet på det retlige og faktiske grundlag, som den har fastlagt inden for sit ansvarsområde, og hvis rigtighed det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve, formodes at være relevante (jf. dom af 15.5.2003, sag C-300/01, Salzmann, Sml. I, s. 4899, præmis 29 og 31, og af 5.12.2006, forenede sager C-94/04 og C-202/04, Cipolla m.fl., Sml. I, s. 11421, præmis 25).
- 24 Domstolen kan kun afvise en anmodning fra en national retsinstans, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål (jf. bl.a. dom af 13.3.2001, sag C-379/98, PreussenElektra, Sml. I, s. 2099, præmis 39, af 15.6.2006, sag C-466/04, Acereda Herrera, Sml. I, s. 5341, præmis 48, og dommen i sagen Cipolla m.fl., præmis 25).
- 25 Det må fastslås, at det ikke klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, eller at spørgsmålene, der vedrører fortolkningen af disse regler, er hypotetiske. Selv om det første spørgsmål generelt nævner anvendelsen af »reglerne om indbyrdes afhængighed mellem kreditaftalen og aftalen om levering af varer eller tjenesteydelser«, følger det ikke af forelæggelsesafgørelsen, at spørgsmålet i realiteten blot omhandler anvendelsen af andre nationale bestemmelser end dem, der gennemfører artikel 11 i direktiv 87/102, eller som henhører under denne bestemmelses anvendelsesområde.

- 26 På denne baggrund er den formodning om relevans, som er forbundet med det første spørgsmål, ikke blevet afkræftet.
- 27 Imidlertid gælder, at det som led i den samarbejdsprocedure, som er indført ved artikel 234 EF, tilkommer Domstolen at give den forelæggende ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, som verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen i givet fald at omformulere de spørgsmål, der forelægges den (jf. bl.a. dom af 28.11.2000, sag C-88/99, Roquette Frères, Sml. I, s. 10465, præmis 18, af 20.5.2003, sag C-469/00, Ravil, Sml. I, s. 5053, præmis 27, og af 4.5.2006, sag C-286/05, Haug, Sml. I, s. 4121, præmis 17).
- 28 Derfor skal det første spørgsmål forstås således, at det ønskes oplyst, om artikel 11 og 14 i direktiv 87/102 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at den ret til at tage retsmidler i anvendelse, der er fastlagt i artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102, og som tilkommer forbrugeren over for kreditgiveren, er betinget af, at den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, er angivet i det forudgående tilbud om kredit.
- 29 Det første spørgsmål må herefter antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 30 Alle de regeringer, der har afgivet indlæg til Domstolen, samt Kommissionen er af den opfattelse, at forbrugernes ret til at tage retsmidler i anvendelse i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102, ikke kan betinges af, at den finansierede vare udtrykkeligt er angivet i kreditaftalen. De har i den forbindelse henvist til bestemmelsens ordlyd såvel som til direktivets formål, nemlig forbrugerbeskyttelse.
- 31 Franfinance har derimod gjort gældende, at den aftale, selskabet har indgået med ægteparret Rampion, udgør en lovformelig åbning af kredit, der kan anvendes til mange formål. I modsætning til en bundet kredit, der anvendes til finansiering af en enkelt operation, kan en sådan åbning af kredit ikke undergives reglen om indbyrdes afhængighed i artikel 11 i direktiv 87/102, da kreditgiveren ikke kan påtage sig alle de økonomiske risici, der er forbundet med hvert køb. Eventuelt misbrug eller svig skal bedømmes i hvert enkelt tilfælde.

— Om det materielle anvendelsesområde for direktiv 87/102, bl.a. artikel 11, stk. 2

- 32 Det skal indledningsvis bemærkes, at direktiv 87/102 i henhold til artikel 1, stk. 1, finder anvendelse på kreditaftaler, der i artikel 1, stk. 2, litra c), første punktum, defineres som »en aftale, i henhold til hvilken en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af udskudt betaling, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet«. Denne brede definition af udtrykket kreditaftale

bekræftes, som anført af Kommissionen under retsmødet, af 10. betragtning til direktiv 87/102, hvorefter »der kan opnås en bedre beskyttelse af forbrugerne ved at fastsætte en række krav, som skal gælde alle former for kreditgivning«.

- 33 Imidlertid fremgår det af artikel 1, stk. 2, litra c), andet punktum, og af artikel 2 i direktiv 87/102, samt af 11.-14. betragtning til direktivet, at visse kreditaftaler eller transaktioner, på grund af deres særlige karakter, helt eller delvis bør eller vil kunne udelukkes fra direktivets anvendelsesområde. En åbning af kredit er ikke anført blandt de mulige tilfælde, der er opregnet i disse bestemmelser.
- 34 En åbning af kredit, hvis eneste formål er at give forbrugeren rådighed over en kredit, der kan anvendes flere gange, er heller ikke — i hvert fald ikke fuldstændig — udelukket fra anvendelsesområdet for direktiv 87/102 i medfør af artikel 2, stk. 1, litra e).
- 35 Det bemærkes nemlig, at direktiv 87/102 i medfør af denne bestemmelse ikke finder anvendelse på »kredit i form af træk på en løbende konto bevilget af et kredit- eller finansieringsinstitut, idet denne undtagelse dog ikke gælder kreditkortkonti«. I henhold til artikel 2, stk. 1, litra e), gælder bestemmelserne i artikel 6 i direktiv 87/102 dog for sådanne kreditter.
- 36 Udtrykket »løbende konto« i artikel 2, stk. 1, litra e), der skal fortolkes indskrænkende, da der er tale om en undtagelse, forudsætter dog, som det fremgår af ordene »kredit i form af træk på en løbende konto«, at formålet med kontoen ikke er begrænset til at yde kunden en kredit. En sådan konto er derimod en mere eller mindre generel basis, der giver kunden adgang til at foretage finansielle operationer, som er kendetegnet ved, at de beløb, der indgår på kontoen, hvad enten dette

foranlediges af kunden selv eller en tredjemand, ikke nødvendigvis har til formål at forny en kredit, bevilget til denne konto. Med andre ord er en negativ saldo for kunden, der er opstået ved et autoriseret overtræk, blot en af kontoens mulige tilstande, idet den også kan udvise en positiv saldo for kunden.

37 Desuden taler hverken opbygningen af eller formålet med direktiv 87/102, der bl.a. er at beskytte forbrugerne, for, at man fra direktivets anvendelsesområde udelukker kreditaftaler, der er indgået i form af en åbning af kredit, hvis eneste formål er at give forbrugeren rådighed over en kredit, der kan anvendes flere gange.

38 Hvad nærmere angår anvendelsesområdet for artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102, følger det ikke, i modsætning til Franfinances påstand, af bestemmelsens ordlyd, at den kun finder anvendelse på kreditaftaler med henblik på finansiering af en enkelt aftale om levering af varer eller tjenesteydelser.

39 Som generaladvokaten har anført i punkt 58 i forslaget til afgørelse, er der intet ved den pågældende bestemmelses ordlyd, der taler for, at den ikke skulle finde anvendelse på åbninger af kredit. Bl.a. kan anvendelsen af udtrykket »leveringsaftalen« i ental i slutningen af artikel 11, stk. 2, litra d), i direktiv 87/102, hvilken bestemmelse blandt betingelserne for retten til at tage retsmidler i anvendelse nævner »løsøre eller tjenesteydelser, der er omfattet af kreditaftalen, [som] ikke eller kun delvis leveres eller præsteres, eller [som] ikke er i overensstemmelse med leveringsaftalen«, ikke begrunde den af Franfinance anlagte indskrænkende fortolkning.

- 40 Desuden indeholder direktivets artikel 11, stk. 3, en udtrykkelig undtagelse til anvendelsen af artikel 11, stk. 2. Det er imidlertid ikke åbninger af kredit, der generelt er omfattet af denne undtagelse.
- 41 Hvad angår Franfinances argumentation om, at artikel 11 i direktiv 87/102 ikke finder anvendelse på åbning af kredit, da kreditgiveren ikke kan påtage sig alle de økonomiske risici, der er forbundet med hvert køb, må det fastslås, at sådanne risici væsentligt begrænses af artikel 11, stk. 2, der kun giver forbrugeren ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kreditgiveren, når der i overensstemmelse med den i artikel 11, stk. 2, litra b), nævnte betingelse »mellem kreditgiveren og leverandøren af løsøret eller af tjenesteydelserne allerede består en aftale, ifølge hvilken kredit til den pågældende leverandørs kunder med henblik på erhvervelse af løsøre eller tjenesteydelser hos den pågældende leverandør alene stilles til rådighed af den pågældende kreditgiver«, og når forbrugeren, i overensstemmelse med den i artikel 11, stk. 2, litra c), nævnte betingelse, har opnået »sin kredit i henhold til denne allerede bestående aftale«.
- 42 Målsætningen med artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 kan kun opfyldes, hvis bestemmelsen også finder anvendelse, når kreditten kan anvendes til mange formål. Bestemmelsen skal nemlig forstås i lyset af 21. betragtning til direktiv 87/102, der bl.a. bestemmer, at »hvad angår løsøre eller tjenesteydelser, som forbrugeren har indgået aftale om at erhverve på kredit, skal forbrugeren, i det mindste under nedennævnte omstændigheder, kunne gøre rettigheder gældende både over for kreditgiveren ud over de almindelige aftalebestemte rettigheder og over for leverandøren af løsøre eller tjenesteydelserne [...]«.
- 43 I øvrigt indebærer den omstændighed, at en erhvervelse, der bl.a. finansieres ved hjælp af den samme åbning af kredit, i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 giver forbrugeren mulighed for at anlægge sag mod kreditgiveren, ikke nødvendig-

vis, at denne mulighed påvirker åbningen af kredit i sin helhed. Som generaladvokaten har anført i punkt 65 ff. i forslaget til afgørelse, giver denne bestemmelse i direktiv 87/102 nemlig adgang til en differentieret tilpasning af beskyttelsen af forbrugeren, således at der tages hensyn til de særlige egenskaber ved en åbning af kredit i forhold til en kredit, der er ydet til et enkelt køb.

- 44 Følgelig må det fastslås, at artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 finder anvendelse såvel på en kredit til finansiering af en enkelt operation som på en åbning af kredit, der giver forbrugeren adgang til at anvende den aftalte kredit flere gange.

— Om retten til at tage retsmidler i anvendelse i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102

- 45 Hvad angår spørgsmålet, om artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 er til hinder for, at den ret til at tage retsmidler i anvendelse, der er fastlagt heri, er betinget af, at den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, er angivet i det forudgående tilbud om kredit, må det fastslås, at en sådan betingelse ikke figurerer blandt de fem kumulative betingelser i bestemmelsens første punktum.

- 46 Bestemmelsens andet punktum fastsætter ganske vist, at »[d]et overlades til medlemsstaterne at bestemme, i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan tages i anvendelse«. Som den tyske regering har bemærket, og som generaladvokaten har anført i punkt 71 i forslaget til afgørelse, kan denne bestemmelse dog ikke fortolkes således, at den giver medlemsstaterne mulighed

for at underlægge den ret, forbrugeren har til at tage retsmidler i anvendelse, andre betingelser end dem, der er opregnet udtømmende i artikel 11, stk. 2, første punktum, i direktiv 87/102.

- 47 For det første forudsætter ordlyden af artikel 11, stk. 2, andet punktum, i direktiv 87/102 nemlig, at der i henhold til bestemmelsens første punktum findes en ret til at tage retsmidler i anvendelse. For det andet ville det være i strid med direktivets formål, der bl.a. består i, at alle medlemsstater sikrer overholdelsen af en minimumsstandard for forbrugerbeskyttelse på området for forbrugercredit, at tillade, at den ret til at tage retsmidler i anvendelse, der tilkommer forbrugeren over for kreditgiveren i henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, første punktum, undergives en formel betingelse som den i hovedsagen omhandlede.
- 48 Denne fortolkning bekræftes af artikel 14, stk. 1, i direktiv 87/102, hvorefter »[m]edlemsstaterne sikrer, at kreditaftaler ikke indeholder bestemmelser, der til skade for forbrugeren afviger fra de bestemmelser i national lovgivning, der fastsættes til gennemførelse af dette direktiv, eller som svarer hertil«, og af artikel 14, stk. 2, hvorefter »[m]edlemsstaterne [endvidere] sikrer [...], at de bestemmelser, de fastsætter til gennemførelse af dette direktiv, ikke omgås ved den måde aftalerne udformes [...]«.
- 49 Artikel 14 understreger nemlig generelt den betydning, fællesskabslovgiver tillægger beskyttelsesbestemmelserne i direktiv 87/102, og at de skal anvendes nøje. Hertil kommer, som den franske, tyske, spanske og italienske regering samt Kommissionen har gjort gældende, at denne artikels stk. 2 bl.a. er til hinder for, at nationale bestemmelser gør det muligt for en kreditgiver, blot ved at undlade at angive de finansierede varer eller tjenesteydelser, at undgå sagsanlæg fra forbrugeren i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102.

- 50 På baggrund af ovenstående skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 11 og 14 i direktiv 87/102 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at den ret til at tage retsmidler i anvendelse, der i henhold til direktivets artikel 11, stk. 2, tilkommer forbrugeren over for kreditgiveren, er betinget af, at den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, er angivet i det forudgående tilbud om kredit.

Det andet spørgsmål

Formaliteten

- 51 Franfinance har gjort gældende, at det andet spørgsmål ikke er relevant for afgørelsen af tvisten i hovedsagen og ikke bør antages til realitetsbehandling. Det er nemlig ikke nødvendigt, at den forelæggende ret af egen drift rejser spørgsmålet om den indbyrdes afhængighed mellem hovedaftalen og kreditaftalen, da ægteparret Rampion udtrykkeligt har rejst dette spørgsmål, da de anmodede den forelæggende ret om at erklære leveringsaftalen ugyldig og »som virkning« af erklæringen at ophæve den accessoriske finansieringsaftale.
- 52 Den franske regering har under retsmødet gjort gældende, at ægteparret Rampion har anmodet den forelæggende ret om at erklære leveringsaftalen ugyldig og følgelig at ophæve kreditaftalen, idet de har gjort forskellige anbringender gældende, uden at de dog har påberåbt sig, at der foreligger en indbyrdes afhængighed mellem de to omhandlede aftaler. Selv om den forelæggende ret har behandlet dette punkt, har den dog ikke helt gjort det af egen drift, eftersom K par K og Franfinance i deres respektive svarskrifter har gjort gældende, at idet den vare, der blev solgt som følge

af tilbuddet om kredit, ikke var angivet i kreditaftalen, udgør denne ikke en aftale om bundet kredit.

- 53 Kommissionen har under retsmødet gjort opmærksom på, at det i hovedsagen er uvist, om den forelæggende ret har fundet sig foranlediget til at rejse spørgsmålet om denne indbyrdes afhængighed af egen drift. Ægteparret Rampion har nemlig selv, idet de efter ugyldighed af leveringsaftalen påberåbte sig kreditaftalens ophævelse, lagt den indbyrdes afhængighed mellem de to aftaler til grund. Desuden kan det spørgsmål stilles, om den forelæggende ret, henset til den af K par K og Franfinance fremførte argumentation som led i forsvaret i hovedsagen, ikke allerede havde fået forelagt argumentationen om denne indbyrdes afhængighed.
- 54 Det skal bemærkes, at ifølge den i nærværende doms præmis 24 nævnte retspraksis kan Domstolen kun afvise en anmodning fra en national retsinstans, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål.
- 55 Den forelæggende ret har dog i begrundelsen for afgørelsen vedrørende det andet spørgsmål udtrykkeligt anført, at ægteparret Rampion ikke har påberåbt sig bestemmelserne i forbrugeraftalelovens artikel L. 311-20 og L. 311-21. På denne baggrund følger det ikke klart, at dette spørgsmål, der vedrører den nationale retsinstans' mulighed for af egen drift at anvende nationale retsregler, ikke har nogen forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, eller at problemet er hypotetisk.

56 Følgelig skal det andet spørgsmål antages til realitetsbehandling.

Realiteten

- 57 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 87/102 skal fortolkes således, at det giver de nationale retsinstanser mulighed for af egen drift at anvende de bestemmelser, der gennemfører artikel 11, stk. 2, i national ret, bl.a. fordi direktivets formål går ud over den blotte beskyttelse af forbrugerne, idet det også omfatter markedets organisation.
- 58 Spørgsmålet vedrørende formålet med direktiv 87/102 er særligt stillet på baggrund af Frankrigs cour de cassations praksis, hvorefter der, således som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen og bl.a. den franske regerings indlæg, anvendes en sondring mellem præceptive reguleringsbestemmelser, der er vedtaget af hensyn til almene interesser, og som retten kan anvende på eget initiativ, og præceptive beskyttelsesbestemmelser, der er vedtaget af hensyn til en gruppe personer, og som kun kan påberåbes af personer, der er omfattet af denne gruppe. Bestemmelserne om forbrugercredit henhører under sidstnævnte regelsæt.
- 59 Domstolen har dog gentagne gange, og under henvisning til det anførte i betragtningerne til direktiv 87/102, fastslået, at direktivet blev vedtaget med de to formål at sikre dels etableringen af et fælles marked for forbrugercredit (tredje, fjerde og femte betragtning), dels beskyttelsen af forbrugere, der indgår sådanne kreditaftaler (sjette, syvende og niende betragtning) (dom af 23.3.2000, sag C-208/98, Berliner Kindl Brauerei, Sml. I, s. 1741, præmis 20, og af 4.3.2004, sag C-264/02, Cofinoga, Sml. I, s. 2157, præmis 25).

60 I øvrigt har den forelæggende ret ønsket oplyst, om Domstolens praksis vedrørende den nationale retsinstans' mulighed for af egen drift at anvende de bestemmelser, der følger af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29), hvilken praksis bl.a. kommer til udtryk i dom af 27. juni 2000, *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores* (forenede sager C-240/98 — C-244/98, Sml. I, s. 4941), og af 21. november 2002, *Cofidis* (sag C-473/00, Sml. I, s. 10875), finder anvendelse på direktiv 87/102.

61 I præmis 26 i dommen i sagen *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores* har Domstolen fastslået, at formålet med artikel 6 i direktiv 93/13, som pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige vilkår ikke binder forbrugerne, ikke ville kunne nås, såfremt forbrugerne måtte anses for forpligtet til selv at gøre gældende, at sådanne vilkår er af urimelig karakter. I sager, som ofte vedrører mindre beløb, kan advokatsalæret overstige sagsgenstandens værdi, hvilket kan afholde forbrugeren fra at tage til genmæle over for anvendelsen af et urimeligt vilkår. Selv om procesreglerne i flere medlemsstater giver private adgang til selv at varetage deres interesser i sådanne sager, er der en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren bl.a. på grund af ukendskab til reglerne ikke gør gældende, at det vilkår, som påberåbes over for ham, er urimeligt. En effektiv beskyttelse af forbrugeren kan følgelig kun opnås, såfremt den nationale domstol anses for berettiget til at tage stilling til et sådant vilkår af egen drift.

62 Domstolen har i *Cofidis*-dommens præmis 33, under henvisning til ovennævnte præmis i dommen i sagen *Océano Grupo Editorial og Salvat Editores*, stadfæstet, at denne adgang for retten til af egen drift at tage stilling til, om der foreligger et urimeligt vilkår, anses for nødvendig af hensyn til en effektiv forbrugerbeskyttelse, bl.a. i forhold til den ikke ubetydelige risiko for, at forbrugeren ikke kender sine rettigheder eller møder vanskeligheder ved at udøve dem (jf. tillige dom af 26.10.2006, sag C-168/05, *Mostaza Claro*, Sml. I, s. 10421, præmis 28).

- 63 Som anført af den spanske og den italienske regering samt af Kommissionen, og som generaladvokaten har anført i punkt 102 ff. i forslaget til afgørelse, er disse betragtninger også gyldige for så vidt angår den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102.
- 64 I den forbindelse skal det påpeges, at artikel 11, stk. 2, der har de to formål, som er anført i denne doms præmis 59, under nærmere angivne omstændigheder tilsigter at tillægge forbrugeren rettigheder over for kreditgiveren, der går ud over de almindelige aftalebestemte rettigheder, som forbrugeren har over for leverandøren af varerne eller tjenesteydelserne (jf. nærværende doms præmis 42).
- 65 Denne målsætning kan ikke opfyldes effektivt, hvis forbrugeren selv er forpligtet til at påberåbe sig den ret til at tage retsmidler i brug over for kreditgiveren, der følger af de nationale bestemmelser, som gennemfører artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102, bl.a. på grund af den ikke ubetydelige risiko for, at forbrugeren er uvidende om sine rettigheder eller har vanskeligheder med at udøve dem. Som generaladvokaten har anført i punkt 107 i forslaget til afgørelse, begrundes den omstændighed, at hovedsagen er blevet anlagt af ægteparret Rampion, og at de under sagen er repræsenteret af en advokat, ikke en konklusion, der adskiller sig herfra, da problemet skal løses uafhængigt af de konkrete omstændigheder i den pågældende sag.
- 66 Franfinance har imidlertid gjort gældende, at hensigten med det andet spørgsmål i realiteten er at tillade, at der af egen drift pålægges den i fransk lovgivning fastsatte sanktion i tilfælde, hvor bestemte angivelser, der ifølge denne lovgivning skal være anført i det forudgående tilbud om en bunden kredit er udeladt, nemlig den sanktion, at kreditgiveren fortaber retten til renter. Dette er dog en »privat sanktion«, der aldrig kan pålægges af egen drift uden at tilsidesætte dispositionsmaksimen og retten til en retfærdig rettergang i artikel 6 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950.

- 67 Den franske regering har i samme retning under retsmødet, og med henvisning til dom af 14. december 1995, van Schijndel og van Veen (forenede sager C-430/93 og C-431/93, Sml. I, s. 4705), gjort opmærksom på, at hvis en forbruger ikke for retten nedlægger påstand om bortfald af de renter, vedkommende skylder kreditgiveren, kan retten ikke af egen drift gøre den manglende angivelse af den finansierede vare eller tjenesteydelse i det forudgående tilbud om kredit gældende, uden at der derved træffes en afgørelse, der går ud over den påstand, forbrugeren har fremsat.
- 68 I den forbindelse må det fastslås, at det andet spørgsmål, som anført i denne doms præmis 55 og 57, kun vedrører artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102 samt de bestemmelser, der gennemfører bestemmelsen i national ret, og som ifølge den forelæggende ret i dette tilfælde er forbrugeraftalelovens artikel L. 311-20 og L. 311-21. Den forelæggende ret har i sin afgørelse på ingen måde taget stilling til en eventuel sanktion i form af kreditgiverens fortabelse af retten til renter. Det er heller ikke for Domstolen blevet gjort gældende, at disse bestemmelser i forbruger-aftaleloven fastsætter denne sanktion. Følgelig er de i de forudgående præmisser anførte argumenter ikke relevante for nærværende analyse, der ikke omfatter spørgsmålet, om de nationale retsinstanser af egen drift kan tage stilling til en sanktion som den, Franfinance har anført.
- 69 Følgelig skal det andet spørgsmål besvares med, at direktiv 87/102 skal fortolkes således, at det giver de nationale retsinstanser mulighed for af egen drift at anvende de bestemmelser, der i national ret gennemfører direktivets artikel 11, stk. 2.

Sagens omkostninger

- 70 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med angivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 11 og 14 i Rådets direktiv 87/102/EØF af 22. december 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugercredit, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/7/EF af 16. februar 1998, skal fortolkes således, at de er til hinder for, at den ret til at tage retsmidler i anvendelse, der i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102, som ændret, tilkommer forbrugeren over for kreditgiveren, er betinget af, at den vare eller tjenesteydelse, der finansieres, er angivet i det forudgående tilbud om kredit.**

- 2) **Direktiv 87/102, som ændret ved direktiv 98/7, skal fortolkes således, at det giver de nationale retsinstanser mulighed for af egen drift at anvende de bestemmelser, der i national ret gennemfører direktivets artikel 11, stk. 2.**

Underskrifter